

1 UVOD

Ekonomski principi poslovanja su određene norme ili pravila koja se primjenjuju u poslovanju i radu preduzeća i drugih ekonomskih subjekata u svrhu racionalnog ostvarivanja njegovih ekonomskih ciljeva. Ekonomski uspješno poslovanje se ostvaruje onda kada se tim poslovanjem ostvaruju unaprijed postavljeni ekonomski ciljevi preduzeća, a stepen uspješnosti u ostvarivanju postavljenih ciljeva preduzeća predstavlja efikasnost njegovog poslovanja. Svi ekonomski ciljevi preduzeća sadrže zajednički zahtjev i polazni princip svake ekonomske aktivnosti i svakog privrednog subjekta da preduzeće opstane i razvija se kontinuirano i na najbolji način.

Ekonomska pravila organizovanja preduzeća kao ekonomskih subjekata zasnivaju se na ekonomskim zakonitostima i principima. U osnovi ekonomske efikasnosti preduzeća ja njegova težnja da svojom djelatnošću i poslovanjem ostvari maksimalni rezultat uz minimalna ulaganja potrebnih faktora, materije, energije i vremena. Efikasnost poslovanja preduzeća je direktno razmjerna ostvarenim rezultatima. Veći rezultati podrazumjevaju veću efikasnost pod uslovom da ulaganja nisu povećana ili bar nisu povećana u većem obimu od obima rezultata.

Efektivnost je princip ili zahtjev koji polazi od unaprijed definisanih i utvrđenih ciljeva preduzeća i raspoloživosti neophodnih resursa za njihovo ostvarivanje. Cilj efektivnosti je da se korišćenjem raspoloživih resursa ostvare maksimalno mogući rezultati, u skladu sa postavljenim planskim ciljevima. Efektivnost preduzeća označava stepen uspješnosti u ostvarivanju njegovih ciljeva.

Zbog nemogućnosti i poteškoća zbirnog izraza efikasnosti poslovanja koji bi obuhvatio sve parametre kako u domenu rezultata, tako i u domenu ulaganja, teorija i praksa su definisale neka pojedinačna (parcijalna) mjerila i pojedinačne ekonomske principe poslovanja preduzeća. Najznačajniji parcijalni principi i mjerila efikasnosti su produktivnost, ekonomičnost i rentabilnost, a stepen ostvarivanja ovih ekonomskih principa funkcionisanja preduzeća predstavlja izraz ekonomskog kvaliteta ekonomije svakog preduzeća. U osnovi principa efikasnosti je uspješnost transformacije materijalnih i ljudskih komponenata ulaganja u rezultate poslovanja. Ta transformacija se obavlja u procesu rada i poslovanja. Ovaj princip se najopštije izražava odnosom rezultata poslovanja preduzeća i ulaganja učinjenih da se ti rezultati ostvare.

Problem i predmet istraživanja

Poslovni uspjeh se može definisati sa različitih stanovišta, a zavisno od toga može se vrednovati uspješnost poslovanja. Tako sa ekonomskog stajališta se smatra da je preduzeće ostvarilo cilj svog poslovanja ako je ostvarilo povoljan ekonomski uspjeh, tj. odnos između rezultata reprodukcije i ulaganja koja su bila neophodna za njegovo ostvarenje. Da bi preduzeće ostvarilo što veći uspjeh u svom poslovanju, treba poslovati u skladu sa privrednim principima, a da bi ocijenilo taj uspjeh, treba primjeniti odgovarajući metod mjerenja. Da bi se osigurala uspješnost poslovanja preduzeća, potrebno je provoditi i određenim metodama pratiti ostvarenje privrednih načela poslovanja, a time i ostvarenje poslovnog uspjeha.

Metode utvrđivanja uspješnosti poslovanja - rentabilnost i ekonomičnost

Poslovni uspjeh preduzeća koja posluju u uslovima tržišne ekonomije mora se temeljiti na osnovnom ekonomskom načelu, ostvariti što veći rezultat sa što manjim ulaganjima. U razvijenim tržišnim ekonomijama Zapada, tom načelu dodana su ograničenja nametnuta zahtjevima za zaštitom, kako proizvođača (radnika) tako i potrošača. U našoj ekonomskoj praksi najpoznatiji i najčešće upotrebljavani su slijedeći pokazatelji poslovnog uspjeha: ekonomičnost i rentabilnost. Mjerenje ostvarenja produktivnosti, ekonomičnosti i rentabilnosti izražava se kvalitativnim odnosom između poslovnog rezultata te količine utrošenih ili uložених elemenata radnog procesa. Tako dobiveni koeficijent pokazuje kvalitet procesa reprodukcije i stepen uspješnosti poslovanja preduzeća.

Hipoteza rada

Na osnovu definisanog problema i predmeta rada moguće je istaknuti osnovnu hipotezu rada koja glasi:

- Da bi se postigao što bolji poslovni uspjeh preduzeća potrebno je jasno definisati pojedine kriterije uspješnosti, pronaći odgovarajuće metode i provjeriti ih u praksi preduzeća, izvršiti uspoređivanje ostvarenih pokazatelja uspješnosti u odnosu na plan, vrijeme i prostor i istražiti pojedine faktore koji utiču na ostvarenje uspješnosti.

Pomoćne hipoteze, koje će omogućiti potvrđivanje ili opovrgavanje osnovne hipoteze su:

- Pronalaženje optimalne mjere između troškova proizvodnje i ostvarenih rezultata je jedini mogući način za održavanje poslovanja i proizvodnje na zadovoljavajućoj mjeri.
- Kontrola rentabilnosti i sprovođenje principa rentabilnosti podrazumjeva poduzimanje mjera koje utiču na visinu dohotka i angažovanih sredstava. Da bi se taj zadatak lakše i efikasnije obavio uobičajeno je uspostavljanje manjih jedinica, podsistema preduzeća. Na taj način se tačno zna u kom dijelu poslovanja je potrebno poduzimanje nekih konkretnih mjera i kakve mjere najbolje mogu podići nivo rentabilnosti na predviđeni stepen.